ירושלים, ינואר 1999

מבט על החדשות:

הסיקור החדשותי בשני ערוצי הטלוויזיה בישראל

קשב

מרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל

קשב

מרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל (ע"ר)

מבט על החדשות:

הסיקור החדשותי בשני ערוצי הטלוויזיה בישראל

תחקיר וכתיבה: יזהר באר

סייעו בייעוץ: פרופ' ירון אזרחי, ד"ר גדי יציב, פרופ' תמר ליבס, ד"ר יובל קרניאל, פרופ' פרנסס רדאי

תוכן

	עמוד
על **קשב**	3
השידור הציבורי בישראל	4
חוק, אתיקה ומקצועיות בשידור הציבורי בישראל	5
הסיבה לעריכת המחקר ועקרונות הבדיקה	7-6
א. ממצאי **קשב**:	
1. סיקור השלטון	12-8
2. סיקור האופוזיציה	13-14
3. סיקור השטחים והמתנחלים	22-15
ב. מבחן "שופטים" לפי "סולם ליקרט"	24-23
מסקנות והמלצות	26-25
נספח - מדגם קטעי שידור	

דו"ח זה בוצע בעזרת מענק של הקרן החדשה לישראל

קשב

מרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל (ע"ר)

ת.ד. 46281, ירושלים 91460 טלפון 02-5617190 פקס 02-5617495
e-mail: izrber@internet-zahav.net

קשב, המרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל היא עמותה עצמאית, א-פוליטית, העוסקת באיסוף מידע על מגמות של דה-לגיטימציה כלפי מוסדות הדמוקרטיה ועל גופים המחזיקים באידיאולוגיה ובפרקטיקה אנטי-דמוקרטית. העמותה חוקרת ומתעדת תופעות של הסתה ואלימות על רקע פוליטי ועוקבת אחר אכיפת החוק בנושאים אלה. כן חוקר **קשב** מגמות ותופעות המנוגדות לדמוקרטיה בתקשורת הכתובה ובשידורי הרדיו והטלוויזיה בישראל. באמצעות איסוף החומר וניתוחו מתכוון המרכז להביא לידיעת הציבור ומקבלי ההחלטות את האיומים מבית שבפניהם ניצבת הדמוקרטיה בישראל ולהציע דרכים להתמודד איתם.

הדו"ח הראשון של **קשב**, "הרדיו הפיראטי בישראל - תקשורת אלטרנטיבית או סכנה לדמוקרטיה?!", פורסם באפריל 1998, ומילא תפקיד חשוב במאבק לאכיפת החוק על תחנות הרדיו הפיראטיות בישראל ולהגשת כתבי אישום כנגד מפעילי ערוץ 7.

יו"ר - פרופ' תמר ליבס, האוניברסיטה העברית

מנכ"ל - יזהר באר

חברי הוועד המנהל

עמוס אילון, סופר
רבקה חזן, עו"ד
יפתח יעקב, כלכלן
אבי כצמן, עיתונאי ועורך
דוד מיכאליס, אינטרניוז
פרופ' אבישי מרגלית, האוניברסיטה העברית
ד"ר אריה נאור, האוניברסיטה העברית
פרופ' שושנה-בלום קולקה, האוניברסיטה העברית
ד"ר יובל קרניאל, עו"ד ומרצה למשפטים
יובל רבין, איש מחשבים, יו"ר "דור שלום"
ד"ר אסעד ראנם, אוניברסיטת חיפה
פרופ' פרנסס רדאי, האוניברסיטה העברית

קבוצת תמיכה ציבורית (לפי סדר א-ב)

ד"ר שמחה אפשטיין, חיים באר, ד"ר משה הלברטל, אלוף הראבן, הרב מנחם הכהן, פרופ' מיכאל הר-סגור, פרופ' שולמית וולקוב, מכרם ח'ורי, א.ב. יהושע, ס. יזהר, שופט בית המשפט העליון בדימוס, חיים כהן, שופט בדימוס, בנימין כהן, עו"ד רם כספי, פרופ' אסא כשר, שלמה להט (צ'יץ'), ניבה לניר, סמי מיכאל, פרופ' משה מעוז, משה נגבי, סלמאן נטור, פרופ' אוריאל סימון, אלי עמיר, פרופ' אברהם פרידמן, פרופ' אבי רביצקי, הרב אורי רגב, הרב דוד רוזן, פרופ' עמוס שפירא

השידור הציבורי בישראל

קיום מערכת שידור פלורליסטית, מאוזנת, מהימנה ובעלת מעמד עצמאי הוא אינטרס עליון של כל חברה דמוקרטית. המודל של שידור ציבורי השייך לאזרחים (משלמי האגרה) נוצר באירופה כדי להבטיח מערכת שידור כזאת, שתהיה חופשית הן מלחצי השוק והן מלחצים פוליטיים. מתפקידיו העיקריים של השידור הציבורי בדמוקרטיה הוא לתת במה להבעת דעות ועמדות שונות, להפיץ מידע אמין ונטול הטיות, בנושאים פוליטיים, חברתיים, כלכליים ותרבותיים, לחשוף ליקויים, מחדלים ושחיתות של השלטון ולייצג את האינטרס של הציבור מול הפוליטיקאים.

הצמידות לעקרונות חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת, והמרכזיות של ערך הביקורת כלפי השלטון מעוגנים בערכים ובעקרונות של המשטר הדמוקרטי והם מהווים אות וסימן לחוסנה של החברה. עיתונות שאיננה מבוססת על עקרונות אלה אינה יכולה להיקרא עיתונות חופשית. לדרכי פעולתו של השידור הציבורי השפעה ישירה על איכות ההליך הדמוקרטי, על בחירת מנהיגים ועל החלפתה של מנהיגות כושלת. לפיכך, לישראל כחברה דמוקרטית יש אינטרס עליון בשמירה על שידור ציבורי מאוזן, מהימן ובעל מעמד עצמאי, בלתי תלוי.

מבנה השידור הציבורי בישראל מבוסס על מודל רשות השידור הבריטית. בבריטניה מנוהלת רשות השידור הציבורית על ידי הנהלה הכוללת אישים מתחום החינוך, האמנות והיצירה, המחקר והאקדמיה. בישראל התמנו נציגי הציבור למליאת רשות השידור מאז ומעולם על פי מפתח מפלגתי. בעבר טרחו המפלגות לחפש בעלי כישורים לתפקיד, אך לאחרונה החריפה מגמת הפוליטיזציה הגמורה במינויים לרשות. במליאה המבוססת על עסקנים פוליטיים יש קושי לנציגי המפלגות לנהוג לפי טובת האינטרס הציבורי הכללי, והם נוטים לשרת אינטרסים של המפלגות ששלחו אותם.

כל ממשלות ישראל ניסו לנצל בדרכים שונות את השידור הציבורי לצורך תעמולה ותמיכה במדיניותן. לשם השגת מטרות אלה הן ניסו, בדרגות שונות של חריפות, לפגוע ולהחליש את הפונקציות העיתונאיות, המקצועיות הקיימות במערכת השידור הציבורית. עד אמצע שנות השישים היה "קול ישראל" כפוף ישירות למשרד ראש הממשלה, אך גם אחרי הקמתה של רשות השידור ב- 1965 המשיכה הרשות להיות נתונה ללחצים כבדים, כאשר מפלגות השלטון מנסות להשפיע על תוכן השידורים, בעיקר שידורי האקטואליה והחדשות.

הקמת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו ב 1991 וחברת החדשות ב- 1993, אשר מתבססים על מימון מסחרי הביאה לראשונה לשבירת המונופול של רשות השידור בתחום שידורי האקטואליה והחדשות. ערוץ 2 פועל אמנם על בסיס מסחרי אך הוא כפוף לעקרונות של שידור ציבורי. חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו קובע כי מועצה ציבורית (בת 15 חברים), שתתמנה לפי המלצת שר התקשורת, בהתייעצות עם ארגונים של סופרים ואמנים, אנשי אקדמיה ומורים, תפקח על שידורי הרשות השנייה. גם כאן קיימת סכנה כי השלטון יצליח להשתלט על המועצה באמצעות מינויים של עסקנים פוליטיים. תקופת כהונתה של מועצת הרשות השניה תפקע באפריל 1999 והממשלה עומדת למנות מועצה חדשה. מאחר וחברי מועצת הרשות השניה הם גם דירקטורים בחברת החדשות קיים חשש כי הממשלה תבחר למנות למועצה הקרובה עסקנים פוליטיים, חסרי כישורים מתאימים, וכי עצמאותו של ערוץ 2 ואיכות הסיקור של חברת החדשות ייפגעו.

החלשת שני ערוצי השידור הציבורי בישראל תאפשר חופש פעולה רב יותר לשלטון, תפגע קשה בערכי דמוקרטיה בסיסיים ותחליש את חוסנה של החברה בישראל.

חוק, אתיקה ומקצועיות בשידור הציבורי בישראל

הכללים המקצועיים הבסיסיים החלים על עיתונאי רשות השידור והערוץ השני דומים והם משקפים, למרות ההבדלים בין שני הערוצים, את היותם גופים תחת פיקוח ציבורי, הכפופים לעקרונות שידור ציבורי. בחוק רשות השידור, כמו בחוק הרשות השניה לטלוויזיה ולרדיו, נקבעו המגמות הכלליות שלפיהן צריכים שני הערוצים לפעול. מגמות אלה כוללות, בין השאר, דרישה "לשקף את חיי המדינה, מאבקה, יצירתה והישגיה, לטפח אזרחות טובה, להרחיב השכלה ולהפיץ דעת" (חוק רשות השידור) ו"שידור מידע מהימן, הוגן ומאוזן. טיפוח אזרחות טובה וחיזוק ערכי הדמוקרטיה וההומניזם" (חוק הרשות השניה לטלוויזיה ורדיו).

מסמך נקדי, המשמש כתדריך המרכזי לנושאים מקצועיים ואתיים של רשות השידור, מפרט את כללי העבודה העיתונאית החלים על עובדי רשות השידור, בין השאר בנושאים כמו, עיתונאות חוקרת, ערך חדשותי, דיוק ואמינות, איזון, אובייקטיביות וניטראליות, איסור על הסתה גזענית ועוד. מדריך לשמירה על כללי האתיקה בשידורי טלוויזיה ורדיו של הרשות השנייה קובע אף הוא עקרונות וכללי סיקור בחדשות בנושאים כמו, חשיפת מידע בעל עניין ציבורי, אי משוא פנים, איזון ואובייקטיביות בשידור, הגינות וכיוצ'ב.

מסמך נקדי קובע כי "הערך החדשותי" (news value) הוא אמת המידה ואבן הבוחן העליונה של הסיקור החדשותי. ההקפדה על הערך החדשותי בסיקור מבססת את אמון הציבור בשידור הציבורי. רק על בסיס מידע מקיף ומהימן מסוגל הציבור לשפוט בצורה שקולה את הישגיו ומחדליו של השלטון. "כל מה שראוי להתפרסם", הלוגו המפורסם של העיתון "ניו יורק טיימס" המתנוסס מדי יום מעל שער העיתון מבטא את אחד הכללים הבסיסיים שצריכים להנחות עיתונות חופשית. הערך החדשותי מכתיב לא רק את מה שיתפרסם, אלא גם את מה שלא ראוי לפרסום. סיקור שבא למטרה של יחצ"נות הינו פסול. "דיווח משקף הלכי רוחות באמצעי תקשורת או בחוגי שלטון מסוימים, יכול להיות חשוב, אך אין פירושו של דבר שעלינו להיגרר אחר מבצעי לוחמה פסיכולוגית של אחרים", קובע מסמך נקדי (מסמך נקדי, תדריך חדשות ואקטואליה, רשות השידור, יולי 1995). כלומר, יש להקפיד לא לעבור את הגבול בין ידיעה העוסקת בפעילות הממשלה וידיעה המספקת יחסי ציבור לאישים שבשלטון. לאחרונה אף מחייבי מנכ"ל רשות השידור את עובדיו לחתום על אישור כי קראו את מסמך נקדי.

כללי האתיקה של הרשות השנייה קובעים אף הם, כי "לא יימנע בעל זיכיון מלשדר מידע שקיים עניין ציבורי בשידורו". אך בנוסף "בעל זיכיון יקפיד שלא יהיה בשידוריו כדי לקדם, במישרין או בעקיפין, את עניינם האישי, הכלכלי או הציבורי, שלו או של מנהל או בעל עניין בו" (המדריך לשמירה על כללי האתיקה בשידורי טלוויזיה ורדיו, עפ"י חוק הרשות השנייה, 1995).

גם מסמך נקדי של רשות השידור וגם המדריך לאתיקה של הרשות השניה מדגישים את נושאי חופש הביטוי, החשיבות שבחשיפת מידע בעל עניין ציבורי, אי משוא פנים, אובייקטיביות ואיזון בשידור, דיוק ואימות מידע. בהנחה שהשלטון, כל שלטון, מעוניין לעשות שימוש בתקשורת לחיזוק תדמיתו ולקידום האינטרסים שלו, הרי המשימה של מערכת עיתונאית אחראית, מאוזנת, ועצמאית בחברה הדמוקרטית היא לעמוד בלחצים ולהקפיד לייצג את האינטרס של הציבור בלבד. כלומר, תפקידה של העיתונות הוא לספק לציבור מידע שהשלטון לא תמיד מעוניין לספק לו. רק כך יוכלו אזרחי ישראל למלא את תפקידם כבוחרים המצוידים במידע אמין. לפיכך, על התקשורת הציבורית לסקר את מעשי השלטון ומחדליו, כמו את מעשיהם, דבריהם ומחדליהם של ראשי השלטון, ובראש ובראשונה של ראש הממשלה, בצורה עניינית וביקורתית, ולדרוש מהם לקיחת אחריות (accountability). לשידור הציבורי, המתבסס על תשלום אגרה הנגבית ישירות מהאזרחים, חובה כפולה ומכופלת לעשות כך.

הסיבה לעריכת המעקב על חדשות הטלויזיה ועקרונות הבדיקה

מאז מינויו כמנכ"ל רשות השידור נוקט אורי פורת במהלכים המאיימים על חופש הביטוי של עובדי רשות השידור ועל יכולתם לסקר בחופשיות את אירועי האקטואליה. מהלכים אלה התבטאו בהצהרות בתקשורת (כמו, "אלה שהמציאו את 'פראבדה' יכולים לבוא ללמוד כאן מה זה תקשורת מגויסת [קרי 'לשמאל'], "תל אביב", 21.8.98), בפעולות בתוך רשות השידור (כמו ניסיון להדיח עורכים ממחלקת החדשות, הטלת איסור גורף על עובדים להתראיין) ובמהלכים משפטיים נגד עובדיו. גם יו"ר רשות השידור, שהתמנה אחריו התבטא באופן מעורר דאגה ("רפורמה זה קודם כל אומר שיעופו שם הרבה", "ידיעות אחרונות" 13.11.98). הלחצים המופעלים על עובדי רשות השידור והאשמתם כי הם מגויסים, לכאורה, לטובת השמאל מעוררים חשש מתופעות של צנזורה עצמית בקרב כתבים ועורכים ברשות. הסכנה היא כי מגמה זאת עלולה להפחית את כמות הסיקור החדשותי והפוליטי ולפגוע באיכותו. כאשר עיתונאים ועורכים חוששים לעורם, למקום עבודתם ולעתידם, לא תיתכן עיתונות חופשית. עובדים של רשות השידור שהתראיינו בחודשים האחרונים בתקשורת הכתובה ציינו במפורש כי קיימת כיום נטייה של כתבים ועורכים להפעיל צנזורה עצמית בעבודתם וליישר קו עם השקפת הממונים (ר' למשל, "כן לשבור", מוסף 7 ימים של "ידיעות אחרונות", 27.11.98).

לאור האיומים והלחצים המופעלים על עובדי רשות השידור מצד הממונים עליהם החליט **קשב** לבחון את הסיקור החדשותי של מערכת החדשות של ערוץ 1 במטרה לבדוק אם מתקיים סיקור עיתונאי אמין של הנושאים המרכזיים העומדים על סדר היום הציבורי בישראל.

כדי לבחון את תפקודו העיתונאי של הערוץ הראשון בחרנו במתודה של השוואה בין מהדורות החדשות של שני ערוצי הטלויזיה. הסבות לכך נעוצות באופיו של הסיקור החדשותי הטלוויזיוני. חדשות הטלויזיה חולפות על פנינו; הן אינן מתאימות את עצמן לקצב הקריאה שלנו ואינן מאפשרות "קריאה" נוספת. שלא כמו בקריאת עיתון, אז יכול הקורא להתאים את קצב הקריאה ליכולת הקליטה, הצופה בחדשות בטלויזיה אינו מסוגל לעצור את השידור או להאט אותו ולכן רמת הקליטה שלו מוגבלת. לפיכך, גם מי שצופה בחדשות ערוץ 2 בשמונה בערב ואח"כ בחדשות ערוץ 1 בתשע בערב, אינו מסוגל, לרוב, להבחין בהבדלים באופן הסיקור של שני הערוצים את אותם נושאים.

בנוסף, הצופה רואה את הסיקור החדשותי רק באחד מן הערוצים. "המציאות" המרצדת על המרקע שלפניו היא, לרוב, המציאות הויזואלית היחידה אליה הוא נחשף בהקשר של נושא הסיקור. מכיוון שלא מוצגות לפניו גרסאות שונות של דיווח (שידורי החדשות מתקיימים בזמן שונה ואין אפשרות לעקוב אחר החדשות של שני הערוצים בו בזמן) הצופה ניזון רק מהסיקור החדשותי כפי שהוא משודר בערוץ שבו הוא צופה, ומקבל את מה שהוא רואה כמציאות נתונה ומובנת מאליה.

מטעמים אלה הגענו למסקנה שכדי להבחין בדפוסי הסיקור החדשותי בשני הערוצים ולהעלותם לתודעה, יש לבחון זה בצד זה את הדיווח על אירועים זהים, ולערוך מעקב רצוף אחרי הסיקור החדשותי בשני הערוצים לאורך תקופת זמן. השוואה של גרסאות שונות מאפשרת לקבוע אם קיימים דפוסי סיקור פסולים הסותרים את עקרונות העיתונות החופשית בחברה דמוקרטית.

מיקדנו את הבדיקה של הדו"ח בסיקור החדשותי של הנושאים המרכזיים שעומדים על סדר היום הציבורי בישראל והמפלגים בין הממשלה והאופוזיציה: סיקור השלטון, סיקור ראש הממשלה, סיקור האופוזיציה, סיקור המתנחלים. מטרת הבדיקה היא לבחון, בכל אחד משני ערוצי הטלויזיה, האם קיימת נטייה לייחצ"ן את השלטון וראשיו, ואת הסקטורים המקורבים להם. זאת, מתוך התפיסה שתפקידה של תקשורת עצמאית ובלתי תלויה בחברה דמוקרטית הוא לעקוב בשיטתיות אחר תפקודו של הממשל ולחשוף מחדלים, ליקויים וכישלונות של השלטון.

כדי להשיב על שאלה זו **קשב** בדק והשווה את הסיקור החדשותי במהדורות החדשות המרכזיות של שני ערוצי הטלויזיה בישראל בחודשים אוגוסט-אוקטובר 1998 (25.8.98-25.10.98). בסה"כ נבדקו 33 מהדורות בכל אחד מן הערוצים (אורכן של שתי המהדורות כ- 30 דקות). הבדיקה כללה 33 מהדורות חדשות מרכזיות רצופות, ששודרו בתקופה. כדי לשמור על מדגם סימטרי הבדיקה לא כללה את מהדורות הלילה, יומני סוף השבוע והחגים ומהדורות מקוצרות או מורחבות. במהדורות שנבדקו היו בממוצע 14 פריטי חדשות בערוץ 1 ו 12 פריטי חדשות בערוץ 2.

ממצאי בדיקת **קשב** העלו כי הסיקור החדשותי של ערוץ 1 בהשוואה לסיקור החדשותי של ערוץ 2 נוטה לייחצ"ן את השלטון וראשיו ואת הסקטורים המקורבים לו, וכי הוא משתמש פחות בכלים עיתונאיים ביקורתיים בסיקור נושאים אלה.

לאישוש הממצאים נעזרנו בשתי קבוצות של סטודנטים שתפקדו כשופטים (בסה"כ 93 "שופטים"), שבפניהם הוקרן מדגם של קטעי שידור מתוך תקופת הבדיקה. תוצאות מבחן "השופטים" תומכות במידה רבה בממצאי **קשב** (ר' פרק ב' בדו"ח).

הפרמטרים שלפיהם נעשתה הבדיקה:

ניתוח הממצאים התבסס על עקרונות עיתונאים בסיסיים. סיווג פריט חדשותי נקבע לפי הפרמטרים הבאים:

1. **"הערך החדשותי" (news value)** - מידת הערך החדשותי בסיקור הוא, כאמור, אחד העקרונות הבסיסיים של תקשורת בלתי תלויה, לפיו צריך לקבוע אם בכלל ישנה הצדקה לסיקור ומהו המיקום (ככל שנושא קרוב לתחילת המהדורה כך הוא נתפס כחשוב יותר) והזמן שיש להקציב לו. כאשר ראש הממשלה מוצג באופן שיטתי כנושא עיקרי בפתיח של פריטי חדשות, למשל, יש לבדוק אם הדבר לא מהווה אינדיקציה למגמה יחצ"נית בסיקור. מסירת דברים מפיו של ראש הממשלה, בראיון, בציטוט, בייחוס ישיר או אף בצורה עקיפה, כאשר הדבר נטול ערך חדשותי, תורמת למגמה יחצ"נית בסיקור.

2. **חשיפה של ליקויים וכישלונות של השלטון או עמעומם** - על השידור הציבורי בחברה דמוקרטית לייצג את האזרחים מול השלטון ולהעניק לציבור מידע מלא על מעשיו ומחדליו של השלטון. "לא יימנע בעל זיכיון מלשדר מידע שקיים עניין ציבורי בשידורו" (כללי הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, התשנ"ד - 1994). סיקור חדשותי הנותן מפלט לראשי השלטון ואינו מטפל במחדלים, כישלונות או אי מימוש התחייבויות שנתנו לציבור עשוי ללמד על מגמה יחצ"נית בסיקור.

3. **איזון והוגנות** - "הרשות תבטיח כי בשידורים יינתן מקום לביטוי מתאים של השקפות ודעות שונות הרווחות בציבור ותשדר אינפורמציה מהימנה" (חוק רשות השידור, התשכ"ה - 1965). "בנושא בעל משמעות ציבורית, ייתן בעל זיכיון בשידוריו ביטוי נאות ומאוזן לדעות השונות הרווחות בציבור ולא יעדיף דעה מסוימת על דעה אחרת" (אתיקה בשידורי טלוויזיה ורדיו, הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, 1997).
"הטיפול במשדרי האינפורמציה של הרשות בכל נושא שבמחלוקת צריך להיות טיפול מאוזן, הווה אומר - טיפול המביא בהוגנות, ובפרופורציות נכונות, דעות שונות ומנוגדות... למפלגת האופוזיציה הראשית יש לתת לא רק 'זמן שווה', אלא בעיקר 'הזדמנות שווה' להגיב" (מסמך נקדי, יולי 1995).

מידת היישום של עקרונות אלה נמדדה בדו"ח ע"י ציון קיומו או העדרו של דיווח על אירוע מסוים שדווח בערוץ האחר, וע"י בחינת האלמנטים שנכללו בפריט ודרך ואופן הבניית הסיפור החדשותי. בבחינת הבניית הסיפור התמקדנו בפתיח, הסגיר, זכות המילה האחרונה, וסדר הדוברים (מי יוזם ומי מגיב), כמשתנים המעצבים וקובעים את המסר. למשל, כאשר ראש הממשלה מוצג בסיקור כיוזם בנושא חדשותי שניזום, בפועל, ע"י צד שני, יש לראות בכך מניפולציה תקשורתית שמעניקה שירות לראש הממשלה (ר' לדוגמא, סיקור היזמה להקדמת הבחירות ע' 14). המיסגור עשוי להפוך את הפוליטיקאי לגיבור או לקורבן (ר' לדוגמא, סיקור מלחמת הגרסאות בין ראש הממשלה ושר הביטחון, ע' 10).

לוח מונחים:

"פריט חדשותי" - כתבה, ידיעה, אייטם, בחדשות הטלוויזיה.
"פתיח" - הכותרת של הפריט החדשותי הנמסרת מפי מגיש/ת המהדורה בתחילת הדיווח.
"צילום" (צ) - המסוקר נראה על המרקע אך הוא לא נשמע מדבר.
"מסיבת עיתונאים" (מ.ע.) - המסוקר מדבר באירוע פומבי בפני יותר מכלי תקשורת אחד.
"ראיון" (ר.) - המסוקר מדבר באופן אקסקלוסיבי עם אחד הערוצים.
"קריינות" (ק) - של מגיש/ת החדשות או של הכתב המדווח.

א. ממצאי קשב

1. סיקור השלטון

ממצאי דו"ח **קשב**, המתבססים על הפרמטרים שהוצגו בעקרונות הבדיקה מצביעים על הבדלים ניכרים בשני ערוצי הטלוויזיה בסיקור החדשותי של השלטון בתקופת הבדיקה. הממצאים מראים הטיה שיטתית לצד השלטון בסיקור החדשותי של ערוץ 1 המתבטאת בהימנעות מלבקר ומלחשוף ליקויים, כישלונות ומחדלים של השלטון, ולעתים מצביעים על מגמה לסקר את השלטון באופן תומך ומייחצ"ן.

ראיונות בלעדיים עם ראש הממשלה

הסיקור המוטה של השלטון בערוץ 1 התבטא, ראשית, באופן הסיקור של ראש הממשלה. ערוץ 1 העניק לראש הממשלה בתקופת הבדיקה גישה חופשית יותר אל המדיום מאשר ערוץ 2 והדבר התבטא בפער הגדול (פי שבע) בין שני הערוצים בכמות הראיונות הבלעדיים עם ראש הממשלה. ראש הממשלה הופיע 7 פעמים בראיונות בלעדיים בערוץ 1 בתקופת הבדיקה ורק פעם אחת התקיים איתו ראיון בלעדי בערוץ 2. ההבדלים ניכרים גם בכמות זמן ראיונות עם רוה"מ : 158 שניות בערוץ 2 לעומת 557 שניות בערוץ 1. לנתון זה יש חשיבות מיוחדת כשלוקחים בחשבון שהראיון הוא מצורות הסיקור האפקטיביות ביותר מבחינת מושא הסיקור.

ריבוי ראיונות עם ראש הממשלה, שערכם החדשותי מפוקפק, כדפוס וכשיטה עלול להצביע על מגמה דוברת/מייחצ"נת של השלטון. כאשר לראש הממשלה יש גישה ישירה למסך הציבורי הוא עלול לנצלו על מנת לקדם את האינטרסים הפרטיקולרים שלו ושל השלטון. תופעות של "הפקעת מסך" על ידי ראשי השלטון, מאפיינות משטרים אבסולוטיים או אבסולוטיים למחצה. אסור להן להתקיים בחברה דמוקרטית.

לוח 1

ראיונות בלעדיים עם ראש הממשלה

	ערוץ 2	ערוץ 1
תאריך	ראיון	ראיון
25.8.98	-	+
26.8.98	-	+
2.9.98	-	+
16.9.98	-	+
27.9.98	-	+
28.9.98	-	+
13.10.98	-	+
14.10.98	+	-
כמות ראיונות	1	7
סה"כ זמן	158 ש'	557 ש'

התמקדות בראש הממשלה בפתיח*

תוכן הפתיח של הפריט החדשותי קובע במידה רבה את המסר. מהדוגמאות שמוצגות בלוח 2 ניתן לראות שערוץ 2 הקפיד על ניסוח פתיחים ענייניים הנוגעים לנושא הסיקור. ערוץ 1, לעומתו, התמקד בראש הממשלה בשיטתיות, גם כשלא היתה לכך סיבה עניינית, אך נמנע מלעשות כן, כאשר ההימנעות שירתה בעליל את האינטרס של ראש הממשלה.

בשני מקרים המופיעים בלוח: ההתקפה של נתניהו על הרמטכ״ל לשעבר, אמנון שחק (27.8.98), והטענות של דוד לוי נגד השימוש הפוליטי הנעשה ברב כדורי (17.9.98), ערוץ 1 הוציא את נתניהו מהפתיח (בחזקת מתן מפלט), וזאת דווקא כאשר הערך החדשותי הצדיק את ההתמקדות בו. ערוץ 2 בחר בשני פריטי חדשות אלה להתמקד בפתיח בראש הממשלה, בהתאם לערך החדשותי של הנושא.

לוח 2

פתיחים בחדשות - התמקדות בראש הממשלה

תאריך	הנושא	ערוץ 2 התמקדות ברוה״מ	ערוץ 1 התמקדות ברוה״מ
25.8.98	חברון לאחר רצח הרב רענן	-	+
27.8.98	פיגוע בת״א	-	+
27.8.98	**ראש הממשלה תוקף את שחק**	+	-
1.9.98	הקפאת שכר הבכירים במשק	-	+
17.9.98	**דוד לוי מגנה את השימוש הפוליטי ברב כדורי**	+	-
28.9.98	פסגת וושינגטון	-	+
8.10.98	איומי המפד״ל להפיל את הממשלה	-	+
13.10.98	לקראת פסגת וושינגטון	-	+
14.10.98	ועידת רוה״מ לעסקים	-	+

* הסיווג ״התמקדות בראש הממשלה״ נקבע כאשר ראש הממשלה מוצג כנושא עיקרי של הפתיח, כשהוא מצוטט, או כשהוא מופיע כיוזם/טוען/מאשים בפתיח של הפריט החדשותי.

העדפת ראש הממשלה בסיקור מאבקים פנימיים בשלטון

העדפת ראש הממשלה בסיקור החדשותי של ערוץ 1 התבטאה גם בסיקור של מאבקים בתוך הממשלה והקואליציה שבהם היה מעורב נתניהו. כך, לדוגמא, נראה הסיקור של מלחמת הגרסאות בין לשכות ראש הממשלה ושר הביטחון בנוגע לאחריות לעיכוב בהוראה לתושבי קרית שמונה לרדת למקלטים לפני ההפגזות בצפון (27.8.98):

הסיקור של ערוץ 2 תמציתי ועינייני בהתאם לערך החדשותי של הנושא: שתי הגרסאות נמסרות ללא פרשנות נלווית, אם כי, הגרסה של שר הביטחון שמובאת ראשונה יוצרת עדיפות מסוימת לגרסתו על גרסת ראש הממשלה, בחינת יחסי טוען-מתגונן. הטיפול של ערוץ 1 באותו פריט חדשותי ארוך ומפורט, מעבר לערך החדשותי של הנושא ויש בו מרכיבים של שידור יחצ"ני המעדיף בעליל את גרסת ראש הממשלה.
(ק.) הכתב המדיני: "לידיו של ראש הממשלה הגיע דיווח מגורמי המודיעין של צה"ל - יש התראות חמות - בזמן הקרוב ישוגרו טילי קטיושה לגליל. נתניהו אמר למזכירו הצבאי להורות למזכירו הצבאי של שר הביטחון: יש להוריד את תושבי הצפון למקלטים מייד! כעבור שעה קלה, משלא בוצעה ההוראה, שב נתניהו, הפעם **בזעם**, על הוראתו. תגובת משרד הביטחון הייתה: אנחנו עומדים להתכנס להערכת מצב ואז נחליט. ראש הממשלה יודע שאין זו סמכותו לקבוע או להורות לצה"ל - רק הרמטכ"ל ואלוף פיקוד הצפון רשאים לקבל החלטה כזאת - אבל הגיע אליו **מידע, שהיה ודאי, התראה חמה שהייתה בידי הצבא** והוא **חשש שאם לא תתקבל החלטה יתרחש אסון בצפון**. **עובדה**, רק לאחר שנורו הקטיושות נקראו תושבי הצפון לרדת למקלטים. המחלוקת:..." (פירוט הבדלי הגרסאות בין הלשכות. מי אמר למי ומתי)
(ק.) תגובה קצרה לטענות מלשכת שר הביטחון

הדיווח של הכתב המדיני המפרט בהרחבה את גרסת ראש הממשלה קובע את המסר: ראש הממשלה הוא המאשים. שר הביטחון מתגונן. הכתב מביא בהרחבה את גרסת ראש הממשלה כאילו היה זה מידע אובייקטיבי שהגיע לידיעתו, תוך בניית נתניהו כגיבור החיובי של "מלחמת הגרסאות". הכתב מרבה להשתמש בטרמינולוגיה רגשית (בהדגשה שלי. י.ב.).
ראש הממשלה מוצג כמנהיג אחראי, שפעל נכון, אך הוראותיו לא בוצעו. שר הביטחון מוצג כשאנן וחסר אחריות.

סיקור אשת ראש הממשלה

חמש פעמים בתקופת הבדיקה הקדיש ערוץ 1 פריט חדשותי שלם או חלק ממנו לגב' שרה נתניהו. בארבע פריטים אפשר למצוא מגמה יחצ"נית:

1. שרה וביבי נתניהו אוחזים ידיים במהלך טיסה במסוק צבאי.
2. שרה נתניהו מביאה את בנה לגן.
3. שרה נתניהו כקורבן של ניסיון סחיטה (מופיעה בסדרה של תמונות משפחתיות: עם ילדיה, עם בעלה, רוכבת על סוס, רוקדת בגן).
4. שרה נתניהו בביקור אצל "ילדים מוכי גורל" (צילום וראיון עם שרה נתניהו. אובייקט הביקור לא נראה כלל בסיקור).

הפריט החמישי (נסיעת גב' נתניהו לפסגת וואי פלנטיישן בניגוד לבקשת האמריקאים), מטשטש את הביקורת הציבורית על נסיעתה של שרה נתניהו לועידה: אשת ראש הממשלה תצטרף, אמנם, לבעלה בפסגה אך היא "לא תגור בוואי פלנטיישן".

ערוץ 2 הקדיש לגב' נתניהו 3 פריטים חדשותיים בתקופת הבדיקה. פריט אחד היה ענייני (דיווח תמציתי על הניסיון לסחוט את הגב' נתניהו) ושני פריטים ביקורתיים: הפניית שאלה אל ראש הממשלה בנוגע להצטרפות אשתו לועידה בניגוד לרצון האמריקאים והתייחסות לעלויות הספרית של גב' נתניהו בועידת וואי.

לסיכום, הסיקור בערוץ 1 של אשת ראש הממשלה בתקופת הבדיקה הירבה במתן שירותי יחסי ציבור ודוברות לגב' נתניהו. ערוץ 1 נמנע מלספק לציבור מידע על תפקוד בעייתי של אשת ראש הממשלה, עליו ניתן ללמוד בעיקר מפרסומים בעיתונות הכתובה או מהסיקור בערוץ 2.

לוח 3

סיקור אשת ראש הממשלה

תאריך	הנושא	ערוץ 2	ערוץ 1
25.8.98	ראש הממשלה ואשתו במסוק מעל אזור הפעימה	אין סיקור	שרה וביבי נתניהו אוחזים ידיים בתוך מסוק הטס מעל אזור הפעימה (קלוז-אפ על הידיים).
1.9.98	לקראת פתיחת שנת הלימודים	פתיחת שנת הלימודים (אין סיקור של אשת ראש הממשלה)	פתיחת שנת הלימודים: שרה נתניהו מביאה את בנה לגן.
2.9.98	תושב קריית טבעון שמצא מחברות ישנות של אשת רוה״מ התקשר ודרש כסף תמורת אי פרסום החומר.	פריט מס׳ 6 במהדורה. **(ק.)**: ״תושב קריית טבעון נעצר היום בחשד שניסה לסחוט את רעיית רוה״מ הגב׳ שרה נתניהו. האיש טלפן אתמול למשרד רוה״מ וטען שיש בידיו מידע מביך על הגב׳ נתניהו ודרש עשרת אלפים שקלים כתנאי לאי-פרסום המידע בתקשורת. חוקרי היחידה הארצית לחקירת פשעים טמנו לו מארב ולאחר שנעצר התברר שהיו בידיו מחברות של שרה נתניהו מכיתה ג׳״ (סוף הדיווח).	פריט מס׳ 3 במהדורה. תחקיר מיוחד (4:10 דק׳). פתיח: ״ניסיון לסחוט את אשת ראש הממשלה״ פריטי הסיקור: - ביקור הכתב בבית החשוד (טריקת דלת). - שרה וביבי נתניהו (ארכיון) - שרה נתניהו וילדיה (ארכיון) - שרה נתניהו רוכבת על סוס (ארכיון) - שרה נתניהו רוקדת עם ילדים בגן (ארכיון) - שיחת טלפון עם החשוד ממערכת של מקומון בטבעון. - ראיון עם עורך המקומון בטבעון - ביקור נוסף בבית החשוד
8.9.98	ביקור של שרה נתניהו במוסד חינוכי באשדוד	אין סיקור	**(ק)**:״אשת רוה״מ שרה נתניהו ביקרה אצל ילדים מוכי גורל״ (אובייקט הביקור לא נראה) **(ר)** עם שרה נתניהו (23 ש׳)
13.10.98	נסיעת אשת רוה״מ לפסגת וואי	אין סיקור	מתוך הפתיח: ״אשת רוה״מ תצטרף לפסגה בוושינגטון, אך לא תגור בוואי פלנטשיין״. אין אזכור שהצטרפות של גב׳ נתניהו מנוגדת לבקשת האמריקאים.
14.10.98	נסיעת אשת רוה״מ לפסגת וואי	**(ר.)** ״אדוני רוה״מ, לפי הדיווחים בעיתונות האמריקאים היו מעדיפים שהמנהיגים יבואו בלי הנשים שלהם ואתה בכ״ז נוסע עם רעייתך לוושינגטון?״ נתניהו: ״בודאי. אני ראש ממשלת ישראל. אני לא מקבל תכתיבים לא בנושאים המדיניים ולא בנושאים האישיים...״	אין סיקור
18.10.98	על מי יחולו עלויות הספרית של אשת רוה״מ בועידת וואי? תגובה של יועץ אשת רוה״מ, רמי סדן, לסיקור של ערוץ 2.	**(ק.)**: ״יועץ התקשורת של אשת רוה״מ: 'הספרית שהגיעה מעיירה סמוכה לוואי פלנטיישן מומנה מכיסה הפרטי של הגב׳ נתניהו. אזרחי ישראל אינם משלמים עבור ענייניה האישיים של הגב׳ נתניהו'״	אין סיקור

מעקב אחר קיום התחייבות השלטון

הציבור זכאי לקבל דיווח על מילוי/אי מילוי התחייבויות והבטחות שנמסרו לו על ידי השלטון. השידור הציבורי חייב לדווח לציבור אחר מילוי התחייבויות השלטון באמצעות הכלים העיתונאים העומדים לרשותו. בתקופת הבדיקה נמצא כי ערוץ 2 הפעיל מעקב (פולו-אפ) אחרי הבטחות והתחייבויות שנתן השלטון ובדק את מימושן. לא מצאנו דוגמאות של מעקב אחר התחייבויות השלטון בסיקור החדשותי של ערוץ 1.

כך, לדוגמא, טיפל ערוץ 2 בנושא עדכון שכר הבכירים. כזכור, התחייב ראש הממשלה באופן פומבי כי הוא מתכוון לתת דוגמא אישית לבכירי המשק ולוותר על ההעלאה בשכרו (הדברים הופיעו בעיתונות הכתובה והוצגו בשני ערוצי הטלוויזיה ב- 1.9.98). לנוכח העיכובים בביצוע ההתחייבות חזר ערוץ 2 ושידר את ההודעה המקורית של נתניהו על קיצוץ שכרו בשני מועדים נוספים (ב- 18.10.98 וב- 20.10.98) וציין שהתחייבות זאת לא מומשה עד כה. ערוץ 1 נמנע מלציין את ההתחייבות של ראש הממשלה בנושא זה, גם כשסיקר את הדיון המיוחד בכנסת על הקפאת שכר הבכירים במשק, ב- 20.10.98 (ר' בנספח).

ערוץ 2 ניהל מעקב אחר התחייבויות נוספות של נתניהו שלא מומשו, כמו לדוגמא, קו הרכבת לבאר שבע, שהבטיח ראש הממשלה לתושבי העיר לפני הבחירות המקומיות (7.9.98).

"הטיפול במשדרי האינפורמציה של הרשות בכל נושא שבמחלוקת צריך להיות טיפול מאוזן, הווה אומר - טיפול המביא בהוגנות, ובפרופורציות נכונות, דעות שונות ומנוגדות... למפלגת האופוזיציה הראשית יש לתת לא רק 'זמן שווה', אלא בעיקר 'הזדמנות שווה' להגיב" (מסמך נקדי, יולי 1995).

2. סיקור האופוזיציה

הממשלה, ראש הממשלה והקואליציה זוכים, באופן טבעי, לסיקור רב יותר בחדשות מתוך כך שבידם הכוח ליזום אירועים ולפיכך הם מהווים פונקציה של "ייצור חדשות".
עם זאת, מול ראש הממשלה המכהן, המנהל עמדות ותהליכים יש צורך להציב את ראש האופוזיציה המייצג את העמדה הנגדית - האלטרנטיבה לשלטון. השידור הציבורי מחויב להעניק אפשרות נאותה לאלטרנטיבה לשלטון להציג את טיעוניה ולהגיב על מהלכי הממשלה. גם בתחום זה מצביעים הממצאים על הבדלים בסיקור החדשותי של שני הערוצים.

ההתייחסות לקואליציה ולאופוזיציה

ההבדלים באופן הסיקור של שני הערוצים את השלטון מתחדדים כאשר בוחנים את ההבדלים בכמות הסיקור של שני הערוצים את ראש האפוזיציה. בערוץ 1 נמצאו בתקופת הבדיקה 7 פריטי סיקור של אהוד ברק, לעומת 12 פריטי סיקור של ברק שהופיעו באותו זמן בערוץ 2. כלומר, ראש הממשלה סוקר בערוץ 1 יותר מראש האופוזיציה ביחס (ratio) של 1:6 ואילו היחס בסיקור של שניהם בערוץ 2 היה 1:2 (לוח 4). התמונה הכללית דומה גם בספירה כמותית של הפריטים בהם ראש הממשלה וראש האופוזיציה מדברים. בערוץ 1 היחס בין שניהם עומד על 1:4 ואילו בערוץ 2 היחס עומד על 1:2 (לוח 4).

הממצאים על כמות הסיקור של הקואליציה ואל האופוזיציה, כפי שניתן לראות בלוח 5, מראים שערוץ 1 מסקר בצורה משמעותית יותר את הקואליציה. כמות הפריטים שהייתה בהם התייחסות לקואליציה בערוץ 1 היתה 21 לעומת 15 פריטי סיקור בערוץ 2. לעומת זאת כמות הפריטים שהייתה בהם התייחסות לאופוזיציה זהה בשני הערוצים.

לוח 4

כמות הסיקור של ראש הממשלה ושל ראש האופוזיציה

	ערוץ 2		ערוץ 1	
	נתניהו	ברק	נתניהו	ברק
מס' פריטי סיקור	32	12	44	7
היחס (ratio)	2.7	1	6.3	1
מס' פריטים בהם מדבר	18	7	23	5
היחס (ratio)	2.5	1	4.6	1

* "פריט סיקור": כתבה, אייטם חדשותי.

לוח 5

הסיקור של הקואליציה והאופוזיציה

	ערוץ 2			ערוץ 1		
	לקואליציה	לאופוזיציה	סה"כ	לקואליציה	לאופוזיציה	סה"כ
מס' פריטים שהייתה בהם התייחסות	15	11	26	21	11	32
באחוזים	57.7	42.3	100	65.6	34.4	100

הטיה בסיקור הקואליציה והאופוזיציה (שתי דוגמאות)

1. היזמה להקדמת הבחירות:

בתאריך 2.9.98, שודרה בשני הערוצים כתבה בנושא היזמה להקדמת הבחירות. באותו יום התכנסה ועדת החוקה של הכנסת לישיבה סוערת שבמהלכה תקפו חברי האופוזיציה את יו״ר הועדה, חבר הקואליציה (חה״כ חנן פורת), שהשעה לטענתם את הדיון בהקדמת הבחירות. סיקור הנושא בשני הערוצים היה כבתמונת מראה. בערוץ 2 האופוזיציה הייתה היוזם/המאשים. האופוזיציה שיזמה את הדיון בעיכוב היזמה להקדמת הבחירות טענה נגד הקואליציה וראוי היה כי תקבל את הבכורה בפתיח, בסדר הדוברים ובסך זמן הדוברים. הקואליציה קיבלה זמן תגובה הוגן (51%).

הטיפול של ערוץ 1 בנושא היה הפוך. ערוץ 1 שהקדיש לנושא יותר מזמן כפול (6:50 דק׳) פתח בדיווח על התקפה של הליכוד על הנשיא, על שהביע תמיכה בהקדמת הבחירות. ערוץ 1 סיקר אמנם את הדיון בועדת החוקה בכנסת אך הוא בחר להתמקד בהאשמות של הליכוד דווקא וכך הקואליציה הפכה בסיקור ליוזם/המאשים ובהתאם לכך גם נקבע סידור הדוברים (9 דוברי קואליציה שקיבלו 305 ש׳ ורק 2 דוברי אופוזיציה שקיבלו 16 ש׳ - 4% מסך זמן הכתבה). הסגיר מייחצ״ן באופן חד צדדי את הקואליציה וכך גם הבחירה לסיים את הכתבה בראיון מיוחד עם ראש הממשלה בלשכתו.

הנושא: היזמה להקדמת הבחירות, 2.9.98 (ר׳ פירוט הנושא בנספח)

	ערוץ 2	ערוץ 1
זמן	3.23 דק׳	6:50 דק׳
יוזם/טוען	האופוזיציה	הקואליציה
מואשם/מתגונן	הקואליציה	האופוזיציה
פתיח	״האופוזיציה פותחת במרוץ החתמות להקדמת הבחירות״	״שוב חילופי האשמות בין הנשיא וייצמן והליכוד. הנשיא מבזה את מוסד הנשיאות, כך אומרים בליכוד... האם מבזה הנשיא את מוסד הנשיאות, כפי שטוען הליכוד או שמדובר בפעולה לגיטימית להקדמת הבחירות?״
מס׳ דוברי קואליציה	4	9
מס׳ דוברי אופוזיציה	4	2
סדר הדוברים*	א.א.א.ק.א.ק.ק.ק.	ק.ק.ק.א.א.ק.ק.ק.ק.ק.ק.
סיומת	״שרון תקף היום בישיבת שרי הליכוד את הנשיא ואמר כי הוא פועל בניגוד לחוק. אבל שרון טרח להוסיף: אין כל קשר בין דברי אלה לבין מה שחושב כל אחד מאתנו על הממשלה הזאת״ (סוף).	״והשר אריאל שרון אומר כי הנשיא פועל בניגוד לחוק בפעילות להקדמת הבחירות. כתבנו דן סממה מוסר כי בהתקפה קשה על נשיא המדינה אומר שרון כי מי שהולך להיפגש עם הנשיא בעניין זה נותן ידו לפעולה בלתי חוקית של נשיא שפועל להפלת הממשלה. הוא אמר: ׳הנשיא קרא לי מאה פעמים. אני לא נפגש איתו ואני אפילו לא עונה לו...׳ ראש הממשלה אמר בתגובה לדברי שרון כי דבריו על המפגשים עם הנשיא מקובלים עליו. הבחירות יתקיימו במועדן בשנת אלפיים, כך אמר ראש הממשלה. הוא הוסיף שהנשיא הוא שפוגע במוסד הנשיאות״.
ראיון בלעדי עם ראש הממשלה בלשכתו		נתניהו תוקף את הנשיא ואת האופוזיציה מבלי שניתנת להם זכות תגובה, (2:40 דק׳).

* ק - קואליציה. א - אופוזיציה.

2. חמש שנים להסכם אוסלו: הסכם אוסלו היה ללא ספק אחד האירועים שהשפיעו בצורה דרמטית על המציאות באזורנו, לטוב או לרע. על רקע מלאת שנה להסכם ועל רקע הקיפאון המדיני המתמשך שידר ערוץ 2 שתי כתבות בשני מועדים שונים: ב- 25.8.98 שידר ערוץ 2 במהדורת החדשות המרכזית את הטקס החגיגי שהתקיים באוסלו לציון יום השנה החמישי להשגת ההסכם בהשתתפות משלחות בכירות של הצדדים המעורבים. ישראל יוצגה ע״י נציגי האופוזיציה ובראשם שמעון פרס. ממשלת ישראל המעיטה בחשיבות האירוע ושלחה לטקס נציג זוטר, חה״כ מאיר שטרית. ערוץ 1 לא שלח לאוסלו צוות צילום (כפי שפורסם, בגלל חילוקי דעות עם ועד העובדים) ולא סיקר את הטקס החגיגי במהדורת אותו ערב. ב- 13.9.98 חל יום השנה החמישי לחתימה על ההסכם ההסטורי בין ישראל והפלסטינים בוושינגטון. גם הפעם, רק ערוץ 2 ציין את האירוע במהדורת החדשות המרכזית.

3. סיקור השטחים והמתנחלים

המתרחש בשטחים הוא, כידוע, מהנושאים העומדים במרכזו של הדיון הציבורי בישראל בעשורים האחרונים ומן הנושאים המסוקרים ביותר במהדורות החדשות. בתקופת הבדיקה הקדישו שני הערוצים מספר זהה של פריטי חדשות (27) לנושאים אלה.

לוח 6

סיקור נושא השטחים בתקופת הבדיקה

תאריך	ערוץ 2	ערוץ 1
25.8.98	חברון לאחר הרצח בתל רומיידה	חברון לאחר הרצח בתל רומיידה
25.8.98	תקרית בהר הבית	מצוקת המים בשטחים
27.8.98	עימותים בחברון	עימותים בחברון
30.8.98	מעצר פעילי ימין בחברון/חשש מאלימות	מעצר פעילי ימין בחברון
2.9.98	אין סיקור	שינוי בהוראות אכיפת החוק על מתנחלים
3.9.98	התגברות באלימות/ראש השב"כ בחברון	היועץ המשפטי מתנגד לשחרור לדרמן-שופך התה
6.9.98	קורסים צבאיים של צעירים פלסטינים	אין סיקור
7.9.98	אלוף יעלון מחזיר נשק למתנחלים	ראשי יש"ע נאבקים בקיצונים
7.9.98	אין סיקור	קצינים ישראלים ופלסטינים מבלים יחד
10.9.98	המתנחלים חוזרים לסבסטיה	תנופת בנייה ערבית בעיר העתיקה בי-ם
10.9.98	דו"ח בצלם על שלילת זכויות מפלס׳ בי-ם	תושבת שועפט נהרגה מירי מג"ב
13.9.98	השטחים לאחר מות האחים עוודאללה	השטחים לאחר מות האחים עוודאללה
13.9.98	אי יעילות הסגר	פלסטינים: מתנחלים מחדירים חומרים מסרטנים
14.9.98	אין סיקור	ועידת המקדש תפתח מחר
17.9.98	פינוי מתנחלים מהר חומה	פינוי מתנחלים מהר חומה
17.9.98	התראות מפיגועי חמאס	בנייה ביצהר
17.9.98	מתיחות בעקבות הריגת פלס׳ מירי מתנחל	מתיחות בעקבות הריגת פלס׳ מירי מתנחל
23.9.98	ישראל השתמשה בלוחמה ביולוגית	החמאס מאיים בפיגועים
24.9.98	ניסיון פיגוע ליד קריית ארבע	ניסיון פיגוע ליד קריית ארבע
28.9.98	פיגוע ומהומות בחברון	פיגוע ומהומות בחברון
28.9.98	הורשעו הנערים מבית חגי שהרגו פלס׳	הורשעו הנערים מבית חגי שהרגו פלס׳
1.10.98	מהומות בחברון	מהומות בחברון
6.10.98	מתנחלים משתלטים על קרקעות בגדה	מהומות בחברון
7.10.98	אבן פינה לשכונת קבע בתל רומיידה	אבן פינה לשכונת קבע בתל רומיידה
8.10.98	מהומות בחברון	מהומות בחברון
18.10.98	מסמך צה"ל מזהיר מאלימות מתנחלים	אין סיקור
20.10.98	עימות בין מתנחלי תפוח וכוחות הביטחון	ר. אגף מודיעין מזהיר מבנייה בתל רומידה
21.10.98	מחאות מתנחלים	מחאות מתנחלים
21.10.98	מתנחלי תפוח הכו חיילים/מלחמת קרקעות	אין סיקור
22.10.98	המתנחלים חוסמים כבישים	המתנחלים חוסמים כבישים
סה"כ פריטים	**27**	**27**

סיקור חברון

שני הערוצים הירבו לסקר את המצב המתוח ששרר בתקופת הבדיקה בחברון. בשני הערוצים עסקו 11 פריטי סיקור חדשותי, מתוך 27, בנושא חברון.

ההבדל העיקרי באופן הסיקור של חברון בשני הערוצים התבטא בדווח על אלימות מתנחלים ועל העוצר שהוטל על חלקה הפלסטיני של העיר. הדיווחים של ערוץ 1 מחברון התמקדו במתנחלים והתעלמו, כמעט לחלוטין, מהעוצר הממושך ששרר בחלק הפלסטיני של העיר. לדוגמא, זה היה הפתיח של ערוץ 1 בסיקור של טקס הנחת אבן הפינה לשכונת הקבע היהודית בתל רומיידה (הטקס בהשתתפות מאות אורחים ישראלים שהגיעו מרחבי הארץ התנהל בעת שתושביה הערביים של חברון נתונים בעוצר): "בחברון הונחה היום אבן הפינה לבתים החדשים בתל רומיידה" (7.10.98). גם בהמשך לא הזכיר הדיווח את המצב בחלק השני של העיר. ערוץ 2, לעומתו, הקפיד להזכיר כבר בפתיח של הפריט את הפרובלמטיקה של המקום: "בתל רומיידה הניחו היום המתיישבים אבן פינה לשכונת קבע יהודית... בתוך כך נמשכים העוצר והסגר המוטלים על העיר". מגמה זאת בסיקור חוזרת על עצמה בפריטי חדשות נוספים.

7.10.98 - אבן פינה לשכונת קבע בתל רומיידה

	ערוץ 2	ערוץ 1
זמן	30 ש'	1:53 דק'
הפתיח	"בתל רומיידה הניחו היום המתיישבים אבן פינה לשכונת קבע יהודית... בתוך כך נמשכים העוצר והסגר המוטלים על העיר"	"בחברון הונחה היום אבן פינה לבתים החדשים בתל רומיידה"
המסגור	- (צ.ק) הנחת אבן הפינה לשכונת הקבע בתל רומיידה. אלפי ישראלים גודשים את העיר	- (צ.ק) מטיילים ישראלים בחברון - (צ.ר) השר יהלום מניח את אבן הפינה - (צ.ר) הרב לוינגר - (ר) חה"כ בני אלון - (צ.ק) ישראלים בחברון
סיכום	סיקור תמציתי מדי, אך הכותרת מציגה את המצב הפרובלמטי: אלפי ישראלים חוגגים הקמת שכונה יהודית ומסתובבים בחופשיות בחברון בעוד עשרות אלפי פלסטינים בעיר נתונים בעוצר מתמשך.	ויזואליה של פסטורליה. רק ישראלים נראים בפריים. חברון כעיר ישראלית. הפלסטינים, הסגר והעוצר והפרובלמטיקה של התיישבות של קיצוני ימין בלב עיר ערבית לא נראים ולא מוזכרים. דוברים: רק אנשי ימין ומתנחלים. אין אופוזיציה בכלל. אין ביקורת. נורמאליות, לכאורה, מובנת מאליה. קונצנזוס ישראלי, לכאורה - כמו הקמת שכונה חדשה בעפולה. סיקור פסטורלי של הקמת שכונת הקבע בלב חברון הערבית. אין מתנגדים. רק נאומים חגיגיים וישראלים חגיגיים המטיילים בחוצות העיר (הנתונה בסגר מתמשך)

ערוץ 1 העדיף באופן שיטתי לסקר את אירועי החדשות בעיר מנקודת המבט של המתנחלים או תוך מתן דגש לעמדתם. כך, לדוגמא, היה הפתיח של הפריט החדשותי שסיקר את מעצרם של מתנחלים החשודים בפעילות אלימה בחברון (30.8.98) בשני הערוצים:

ערוץ 2	"חברון - משטרת ישראל התחילה לעצור פעילי ימין ומתכוונת לעצור עוד".
ערוץ 1	"ועד הישוב היהודי בחברון דורש מהמשטרה לפרק את הצוות שהוקם כדי לחקור את הפרות הסדר של המתנחלים בעיר. היום עצרה המשטרה 3 מתנחלים החשודים בהפרות סדר וצפוי מעצרם של כמה קטינים".

ההבדלים באופן הסיקור של שני הערוצים אירועי אלימות קשים של מתנחלים בחברון התבטאו גם בבחירת התמונה וגם באורכה. ערוץ 2 הציג יותר אירועי אלימות חמורים מאשר ערוץ 1. אירועי אלימות חמורים שהוצגו בשני הערוצים קיבלו יותר זמן בערוץ 2 (ר' דוגמאות בנספח).

סיקור "מלחמת הקרקעות" ואלימות מתנחלים כלפי אנשי כוחות הביטחון

שתי תופעות מרכזיות התרחשו בשטחים בתקופת הבדיקה: אלימות של מתנחלים כלפי אנשי כוחות הביטחון והשתלטות פיראטית של מתנחלים על קרקעות בשטחים. בעיתונות הכתובה הופיעו במהלך התקופה דיווחים רבים על אלימות קשה של מתנחלים כלפי חיילים ושוטרים (לדוגמא: "עשרות מתנחלים תקפו חיילים ושוטרים בקלשונים", "מתנחלים מיצהר ירו לעבר פלשתינאים וישראלים", הארץ, 11.10.98).

אולם, בסיקור של ערוץ 1 לא נמצא בתקופת הבדיקה אף פריט חדשותי שעסק בתופעות אלה. ערוץ 2 ייחד 6 פריטי חדשות לסיקור אלימות של מתנחלים כלפי אנשי כוחות הביטחון ולסיקור השתלטות פיראטית של מתנחלים על קרקעות ומבנים בשטחים.
ערוץ 2 סיקר תופעות אלה בכמה כתבות מהשטח (לדוגמא: 10.9.98 - המתנחלים חזרו לתחנת הרכבת בסבסטיה. 6.10.98 - מתנחלים משתלטים על קרקעות בגדה. 20.10.98 - עימות בין מתנחלי תפוח וכוחות הביטחון. 21.10.98 - מתנחלי תפוח הכו חיילים ושוטרים. מלחמת קרקעות עם השכנים הפלסטינים).

דוגמא לסיקור "מלחמת הקרקעות" בשטחים בשני הערוצים:

	ערוץ 2, 21.10.98, (תפוח)	ערוץ 1, 17.9.98, (יצהר)
זמן	3:08 דק'	1:46 דק'
פתיח	"לפנות בוקר הצליחו מתנחלי תפוח לבצע טקס קבורה בשטח שנוי במחלוקת וזאת לאחר שהכו חיילים ושוטרים שהוצבו במקום. המקרה הזה של הצבת עובדות מאפיין את השיטה הנפוצה עכשיו בקרב המתנחלים, השיטה שכבר זכתה לכינוי: דונם פה דונם שם"	"מתנחלי יצהר אומרים היום שהיו מוותרים על התוספת של מאות יחידות דיור ובלבד שהסכם אוסלו יבוטל. למרות זאת כבר הפקידו בידי המינהל האזרחי את התכניות שלהם להרחבת הישוב".
המסגור	(צ.ק.) מתנחלי תפוח שנעצרו (ר.) קצין משטרה מתאר את אלימות המתנחלים כלפי השוטרים והחיילים (צ.ק.) כוחות הביטחון שומרים על הקבר (שהתגלה אח"כ כריק) (ר.) קצין המשטרה מספר: "..50-60 איש (מתנחלי תפוח) הכו קציני צבא ושוטרים במוטות ובמקלות.." (צ.ק.) מתנחלים משתלטים על קרקעות (ר.) מתנחל מתפוח (צ.ק.) נתונים ותמונות על הרחבות פיראטיות של התנחלויות באזור באמצעות הצבת קרוואנים, מגדלי מים, פריצת דרכים וכו' (צ.ק.) חיילים מאבטחים פלאחים פלסטינים שבאים למסוק זיתים	(צ.ק.) כלים כבדים סוללים כביש עוקף שכם ליצהר הכתב: "הצגת תכנית המיתאר לישוב איננה כאן מבחינת בשורה. המתנחלים היו מעדיפים לשמוע שתהליך אוסלו הופסק למעשה" (ר.) מזכיר הישוב יצהר: "הפסקת תהליך אוסלו זו המתנה הכי גדולה לישוב" (צ.ק.) מבט על הישובים הערבים מסביב (ר) שוב מזכיר הישוב יצהר (צ.ק.) יצהר, מבט כללי. סגיר. הכתב מסביר שבגלל ההליכים המסובכים לא צפויה התכנית לבניית מאות יחידות דיור להתממש בקרוב: "בסופו של דבר מקווים במועצת יש"ע יבנו פה 21 יחידות דיור בלבד"
סיכום	כתבת תחקיר ביקורתית. מספקת מידע. מציגה את התמונה הקשה. המסר: אווירה של המזרח הפרוע. המתנחלים משתלטים באין מפריע על אדמות בהיקף עצום. המתנחלים מפעילים אלימות קשה כלפי כוחות הביטחון, הממשיכים, מצידם, לאבטח אותם. הצבא ככלי שרת של המתנחלים. אין סיקור של התופעה בערוץ 1.	יצהר הוא אחד הישובים הקיצוניים בשטחים. העיתונות הכתובה דיווחה באותה תקופה על שוד קרקעות ואלימות של מתנחלי יצהר כלפי שכניהם הערבים (הארץ, 11.10.98). אבל הכתבה עוסקת רק בתקוותיהם של אנשי יצהר להפסקת הסכם אוסלו. אין אזכור לאלימות ולפירטיות. אין ביקורת. אין מידע. הכתבה מספקת שירותי דוברות למתנחלי יצהר. אין סיקור בערוץ 2.

מתנחלים מדברים/אלימים

כפי שניתן לראות בלוח 7 נמצאו הבדלים משמעותיים בהתייחסות אל המתנחלים בסיקור החדשותי של שני הערוצים. בניתוח שסיווג את המתנחלים כ"מדברים" או כ"אלימים" נבדקו פריטי הסיקור ב 14 כתבות שעסקו במתנחלים. המתנחלים סווגו "אלימים", כאשר התמונה המשודרת הציגה אלימות פיזית או מילולית, יידוי אבנים, פגיעה בערבים, עקירת עצים, חסימת כבישים וכו'. המתנחלים סווגו "מדברים", כאשר התמונה הציגה אותם מניפים כרזות או שלטים, מקיימים דיונים או מדברים למצלמה. מרכיבים נוספים שנלקחו בחשבון: הפתית, הקריינות, "זכות המילה האחרונה", ו"חלוקת ציונים" ע"י הכתב. קיום של שני מרכיבים או יותר איפשר לסווג את המתנחלים באחת מקטגוריות אלה.

לוח 7

מתנחלים מדברים/אלימים

תאריך	נושא	ערוץ 2	ערוץ 1
25.8.98	חברון לאחר רצח הרב רענן/ביקור רוה"מ	אלימים	מדברים
27.8.98	חברון לאחר רצח הרב רענן	אלימים	אלימים+מדברים
30.8.98	אלימות בחברון	אלימים+מדברים	אלימים+מדברים
2.9.98	היועץ המשפטי משנה נהלי אכיפת חוק	אין סיקור	מדברים
7.9.98	עימות בין מועצת יש"ע לכ"ך	אין סיקור	אלימים+מדברים
7.9.98	אלוף יעלון מחזיר נשק למתנחלים	אלימים+מדברים	אין סיקור
17.9.98	מתנחל הרג פלסטיני	אלימים	אלימים+מדברים
17.9.98	הרחבת יצהר	אין סיקור	מדברים
28.9.98	מהומות בחברון	אלימים+מדברים	אלימים+מדברים
7.10.98	אבן פינה בתל רומיידה	אלימים+מדברים	מדברים
18.10.98	מגמות הקצנה	אלימים	אין סיקור
21.10.98	חסימת כבישים	אלימים	מדברים
21.10.98	אלימות כלפי חיילים בתפוח	אלימים	אין סיקור
22.10.98	חסימת כבישים	אלימים	מדברים

סה"כ

ערוץ 2			ערוץ 1		
אלימים	אלימים/ מדברים	מדברים	אלימים	אלימים/ מדברים	מדברים
7	4	0	0	5	6

הסיקור החדשותי כלוח מודעות

ההטיה של ערוץ 1 בסיקור המתנחלים התבטאה, בין השאר, במתן שירותי דוברות פסולים למתנחלים ולקבוצות ימין קיצוניות באמצעות ראיונות, הצגה שיטתית של שלטי תעמולה גזעניים ושידור ידיעות ספקולטיביות, שלא עסקו באירועים אקטואלים. דוגמא לידיעה ספקולטיבית: ב 7.9.98 דיווח כתב ערוץ 1 כדלקמן: "ראשי ישי"ע יתכנסו ביום שני הבא (7 ימים לאחר שידור הכתבה) להחליט כיצד להיאבק בקיצונים המזוהים עם תנועת כ"ך וכהנא". בבדיקה שביצענו שבוע לאחר שידור הידיעה לא מצאנו כל הוכחה כי התקיים כינוס של מועצת יש"ע וממילא, לא התקבלו החלטות על "מאבק בקיצונים", שנמסר עליהן בחדשות ששודרו שבוע קודם לכן (ר' פירוט הפריט הנ"ל בעמוד הבא).

חלק מהסיקור החדשותי של ערוץ 1 את הנושא שימש כלוח מודעות של ממש עבור קבוצות ימין הפועלות בשטחים. ב- 14.9.98 שידר ערוץ 1 דיווח על ועידת המקדש שאמורה הייתה להתכנס למחרת בבנייני האומה בירושלים - אירוע בעל ערך חדשותי רב. הדיווח הביא קטעים נרחבים מסרט התדמית שהפיק המארגן, יהודה עציון, לשעבר, מראשי המחתרת היהודית ואשר עסק בבניית המקדש על הר הבית במקום המסגדים המוסלמים. המרואיין היחיד היה יהודה עציון עצמו. למרות החשיבות הציבורית העצומה של הנושא והמשמעות הרבה של פעילות "שוחרי המקדש", לא נשמעה דעה נוספת, מקצועית (שתחווה דעה על המשמעות הביטחונית של פעילות הקבוצה) או ציבורית, פוליטית (שתחווה דעה על המשמעויות הציבוריות והפוליטיות של הנושא). ואכן הסיקור בערוץ 1 פעל כלוח מודעות עבור הקבוצה המארגנת (עד לשידור הכתבה נקנו 500 כרטיסים לאירוע. בעקבות השידור נקנו 1,500 כרטיסים נוספים). ערוץ 2 לא סיקר את ועידת המקדש, למרות, שלכאורה חשוב היה לסקר את האירוע.

הסיקור של ערוץ 1 הציג באופן שיטתי את המסרים של המתנחלים ואף של ארגוני ימין קיצוניים, גם כאשר היה מדובר בנציגי קבוצות שהוצאו מחוץ לחוק (כמו "כ"ך" ו"כהנא חי"). גם כאשר סוקרו פעולות שהן הפרת חוק, קיבלו פעילי הימין זמן שידור להסביר את עמדותיהם, גם כאשר היה לכך ערך חדשותי מועט. בסיקור של ערוץ 1 לא ניתן היה למצוא הסתייגות מפעולות אלימות או הפרות חוק של אזרחים ישראלים בשטחים. ב- 22.10.98 דיווח ערוץ 1 דיווח "מאוזן", נטול ביקורתיות, על הפרות חוק: חסימות כבישים של המתנחלים. הכתב דיווח: "הבוקר הם **שוב מצאו את עצמם** (הדגשה שלי. י.ב.)חוסמים צירים ביהודה ושומרון. המתנחלים יצאו ל- 15 צמתים. המשטרה סייעה בידם לקיים את החסימות ללא הפרעה. היא מנעה מכלי רכב פלסטינים מלהתקרב אל המפגינים".

סיקור חד ערוצי בנושא השטחים והמתנחלים

ההחלטה לסקר נושא מסויים או להמנע מסיקורו היא בעלת חשיבות לא פחותה מצורת הסיקור.
הדוגמאות להלן מציגות פריטי שידור העוסקים בשטחים ובמתנחלים שרק אחד מהערוצים בחר לטפל בהם.

10.9.98 - המתנחלים חוזרים לסבסטיה

	ערוץ 2	ערוץ 1
זמן	2:08 דק'	
הפתיח	"המתנחלים חוזרים לסבסטיה שבשומרון, סמל ההתנחלויות בעבר היום שטח מריבה. והם עושים זאת לא בדרך הישירה, אלא בחסות צה"ל" (כתב: קובי מרינקו)	אין סיקור
המסגור	- (צ.ק) תחנת הרכבת של סבסטיה: הכתב מדווח על יום הולדת פרטי שקיימו באתר, לפני שבועיים, מתנחלים משבי שומרון. הכתב: "עשרות חיילים ושוטרים אבטחו את האירוע הפרטי. צה"ל הוציא פקודת מבצע מיוחדת בחטיבה" - (ר) ראש מועצת שומרון מסביר למה צה"ל צריך לאבטח גם אירועים פרטיים של מתנחלים - (צ.ק) הכתב באתר: מדווח על הכוונה להקים במקום מוזיאון להגברת האחיזה (ר) ראש מועצת שומרון (סגיר): תגובת דובר צה"ל	
סיכום	**ביקורתי.** הצגה חדה של צה"ל כבן ערובה של המתנחלים וכצבא הפרטי שלהם. המסר: המתנחלים משתמשים בצה"ל ככלי להגשמת מטרותיהם להרחבת האחיזה ככל האפשר בשטחים.	

14.9.98 - ועידת המקדש תפתח מחר

	ערוץ 2	ערוץ 1
זמן		1:45 דק׳
הפתיח	אין סיקור	״מחר יתכנסו בירושלים נציגי כל התנועות המשיחיות לועידת המקדש. הם יקראו לממשלת ישראל להקים את הבית השלישי על הר הבית. זאת הפעם הראשונה שהם יזכו לברכת אישיות ציבורית - סגן שר החינוך והתרבות משה פלד״. כתב: כרמל לוצטי
המסגור		- (צ.ק) מתוך סרט תדמית של ״חי וקיים״ - סגן השר פלד מדבר (מתוך סרט התדמית של ״חי וקיים״) - (צ.ק) מתוך סרט התדמית של חי וקיים - (ר) יהודה עציון, מנהיג ״חי וקיים״ - (צ.ק) מבט על הר הבית - (ר) יהודה עציון. מרגיע שלא יהיה שום צעד אלים כלפי המסגדים
סיכום	אירוע בעל ערך חדשותי רב. היה צורך לסקר את האירוע.	הכתבה מתפקדת כלוח מודעות של הימין הקיצוני. רוב החומר המוצג הוא מתוך סרט התדמית של ״חי וקיים״. לא מושמע כל קול ביקורתי ואף אין פנייה למומחה חיצוני, שיסביר אם יש או אין סכנה מפעילותה של הקבוצה. למרות הראיון הנינוח עם מנהיג הקבוצה, שמרגיע שלא תהיה אלימות, דיברו ראשי הקבוצה בכינוס למחרת, במ[פורש על פעילות אלימה ל״הסרת השיקוץ״. בסיקור של נושא בעל חשיבות ציבורית כה רבה ומעורר מחלוקת, חובה הייתה להציג דעות של מומחים ושל מבקרים. השידור פעל כלוח מודעות עבור הימין הקיצוני: עד לשידור הכתבה נקנו 500 כרטיסים לאירוע. בעקבות השידור נקנו 1,500 כרטיסים נוספים.

17.9.98 - הרחבת התנחלות יצהר

	ערוץ 2	ערוץ 1
זמן		1:46 דק׳
הפתיח	אין סיקור	״מתנחלי יצהר אומרים היום שהיו מוותרים על התוספת של מאות יחידות דיור ובלבד שהסכם אוסלו יבוטל. למרות זאת כבר הפקידו בידי המינהל האזרחי את התכניות שלהם להרחבת הישוב״. כתב: בני ליס
המסגור		- (צ.ק) כלים כבדים סוללים כביש עוקף שכם ליצהר - הכתב: ״הצגת תכנית המיתאר לישוב איננה כאן מבחינת בשורה. המתנחלים היו מעדיפים לשמוע שתהליך אוסלו הופסק למעשה״ - (ר) מזכיר הישוב יצהר: ״הפסקת תהליך אוסלו זו המתנה הכי גדולה לישוב״ - (צ.ק) מבט על הישובים הערבים מסביב - (ר) שוב מזכיר הישוב יצהר - (צ.ק) יצהר, מבט כללי. סגיר. הכתב מסביר שבגלל ההליכים המסובכים לא צפויה התכנית לבניית מאות יחידות דיור להתממש בקרוב: ״בסופו של דבר מקווים במועצת יש״ע יבנו פה 21 יחידות דיור בלבד״
סיכום		יצהר הוא אחד הישובים הקיצוניים בשטחים. העיתונות הכתובה דיווחה באותה תקופה שאנשי יצהר עסוקים בשוד קרקעות ובאלימות כלפי שכניהם הערבים (הארץ, 11.10.98: ״מתנחלים מיצהר ירו לעבר פלשתינאים וישראלים״). אבל הכתבה עוסקת באופן חד צדדי בתקוותיהם של אנשי יצהר להפסקת הסכם אוסלו. אין אזכור לאלימות ולפירטיות. אין ביקורת. אין מידע. דבר המתנחלים.

21.10.98 - מתנחלים תקפו חיילים ושוטרים בתפוח

	ערוץ 2	ערוץ 1
זמן	3:08 שני'	
הפתיח	"ובינתיים לפנות בוקר הצליחו מתנחלי תפוח לבצע טקס קבורה בשטח שנוי במחלוקת וזאת לאחר שהכו חיילים ושוטרים שהוצבו במקום. המקרה הזה של הצבת עובדות בשטח מאפיין את השיטה הנפוצה עכשיו בקרב המתנחלים, השיטה שכבר זכתה לכינוי דונם פה, דונם שם"	אין סיקור
המסגור	- (צ.ק) מתנחלי תפוח שנעצרו - (ר) קצין משטרה מתאר את אלימות המתנחלים כלפי השוטרים והחיילים - (צ.ק) כוחות הביטחון שומרים על הקבר (התברר אח"כ שהיה ריק) - (ר) קצין המשטרה מספר: "..50-60 איש (מתנחלי תפוח) הכו קציני צבא ושוטרים במוטות ובמקלות.." - (צ.ק) מתנחלים משתלטים על קרקעות באזור - (ר) מתנחל מתפוח - (צ.ק) נתונים ותמונות על הרחבות פיראטיות של התנחלויות באזור באמצעות הצבת קרואנים, מגדלי מים, פריצת דרכים וכו' - (צ.ק) חיילים מאבטחים פלאחים פלסטינים שבאים לעבוד באדמתם	
סיכום	כתבת תחקיר, ביקורתית, חדה, מספקת מידע. מציגה את התמונה הקשה בבהירות. המסר: אווירה של המזרח הפרוע. המתנחלים משתלטים באין מפריע על אדמות בהיקף עצום. המתנחלים מפעילים אלימות קשה כלפי כוחות הביטחון, הממשיכים, מצידם, לאבטח אותם. הצבא ככלי שרת של המתנחלים. אין סיקור של התופעה בערוץ 1	אין סיקור של האירוע החמור, למרות ערכו החדשותי הרב.

22.10.98 - המתנחלים חוסמים כבישים

	ערוץ 2	ערוץ 1
זמן		1:20 דק'
הפתיח	אין סיקור (הנושא סוקר בערוץ 2 יום קודם)	"המתנחלים מגבירים את מאבקם נגד ההסכם המתגבש. הבוקר הם הפגינו ב-15 צמתים ביהודה ושומרון וחסמו צירי תנועה"
המסגור		- (צ.ק) מתנחלים חוסמים כבישים ללא הפרעה. מכוניות פלסטיניות מחפשות דרכי עפר חילופיות. הכתב: "הבוקר הם (המתנחלים) שוב **מצאו את עצמם** חוסמים צירים ביהודה ושומרון. חברון הייתה חסומה היום מצפון, מערב ומדרום. המתנחלים יצאו ל 15 צמתים. המשטרה **סייעה בידם לקיים את החסימות ללא הפרעה. היא מנעה מכלי רכב פלסטינים מלהתקרב אל המפגינים"** - (ר) ראש מועצת הר חברון: "..אני בטוח שרוה"מ יצטרף בעוד חצי שנה עם כל הפמליה שלו לחסימות דרכים.." - (צ.ק) מתנחלים חוסמים כבישים בהר חברון. הכתב: על הבטחת המתנחלים להפיל את הממשלה עם התקדמות השיחות בוושינגטון: "..הם מבטיחים אנו נהיה ראשונים להתגייס למטרה זו".
סיכום		באותו יום חסמו הסטודנטים כבישים בת"א וקיבלו מכות רצח מהמשטרה, כולל מעצרים ופצועים. חסימת הכבישים בשטחים עוברת ללא כל תגובה של גורמי אכיפת החוק. להפך - הם אף מסייעים למנוע התקרבות ערבים. אך בכתבה אין שום בחינה ביקורתית של התופעה. אין דובר שיציג את עמדת הריבון, את שאלת אי אכיפת החוק. קריינות כביכול מאוזנת. הזנייה של השפה: "מצאו את עצמם חוסמים כבישים". הכתב משמש כמתווך להעברה בלעדית של המסרים של המתנחלים, שהם פורעי החוק, במקרה הזה, במקום להתמקד בעניין עצמו: הפרת חוק ועצימת עין של מערכת אכיפת החוק.

מבחן "שופטים"

השיטה:

הטענה המרכזית המובאת בדו"ח זה, לפיה ערוץ 1 מייחצ"ן את השלטון וראשיו ואת הקבוצות המקורבות לו (המתנחלים) יותר מאשר ערוץ 2 ואילו ערוץ 2 מבקר את השלטון וראשיו ואת הקבוצות המקורבות לו יותר מאשר ערוץ 1 נבדקה באמצעות שתי קבוצות "שופטים", על-פי סולם ליקרט (Likert scale). היתרון של שיטה זו, שהשתמשו בה לראשונה עוד בשנות השלושים, הוא בכושר האבחנה שלה בין עמדות נוגדות, כלומר - היא מבחינה היטב בין "שופטים" של עמדות שונות שהם "בעד" לבין שופטים שהם "נגד" העמדה הנחקרת. הציון הסולמי של כל "שופט" מבטא את חוות דעתו על משפטי חיווי שונים, המתייחסים לנושאים הנחקרים. כמו ברוב המחקרים המשתמשים בסולם ליקרט, כך גם אצלנו מבטא ציון סולמי גבוה תמיכה בחוות הדעת התומכות בהשערת המחקר וציון סולמי נמוך מבטא התנגדות לחוות הדעת התומכות בהשערת המחקר
(Likert R. 1932, “A Technique for the Measurement of Attitudes”, Archives of Psychology, 40)

שתי קבוצות השופטים מנו בסך הכל 93 סטודנטים משתי כיתות שונות במחלקה לקומוניקציה באוניברסיטה העברית בירושלים. האחת, משנה א' (להלן, "קבוצה א'") מנתה 75 סטודנטים. השניה, משנה ב' (להלן, "קבוצה ב'") מנתה 18 סטודנטים.

בחירת מדגם המשדרים הנצפים:

תקופת הבדיקה של הדו"ח התחילה ביום 25.8.98 והיא נמשכה שלושה חודשים. בחרנו להתחיל בבדיקת השידורים סמוך לכניסתו של מנכ"ל רשות השידור הנוכחי לתפקידו. המועד המדויק להתחלת הבדיקה נקבע באופן שרירותי - ברגע שהיינו מוכנים מבחינה טכנית להתחיל בבדיקה. מבין כל פריטי הסיקור החדשותי ששודרו בתקופת הבדיקה בחרנו להציג כמדגם עבור קבוצת "השופטים" בשבעה צמדים של פריטים חדשותיים ששודרו בשני הערוצים בשבועיים הראשונים ובשבועיים האחרונים של תקופת הבדיקה. כל אחד מהפריטים שנבחרו למדגם מייצג נושא סיקור אחר. הבחירה בקטעים אלה ולא בקטעים אחרים נעשתה מהסבות הבאות: (1) הארוע דווח בשני הערוצים באותו תאריך; (2) כל אחד מהם היה קצר יחסית, והתמקד בנושא אחד, קונקרטי ומוגדר; (3) נושא הפריט נכלל בתחומי הסיקור הראשיים שנבדקו: סיקור השלטון וראש הממשלה, סיקור האופוזיציה וסיקור המתנחלים. ואלה הקטעים והנושאים שנכללו במדגם:

נושא הסיקור	הקטע החדשותי שהוצג
ראש הממשלה בסיטואציה משברית	"ביקור ראש הממשלה בחברון"
ראש הממשלה מול יריב פוליטי	"ראש הממשלה תוקף את שחק/שחק נפגש עם ברק"
מעקב אחר התחייבויות השלטון	"עדכון שכר הבכירים במשק"
יוזמה ממשלתית: הצלחה/כשלון	"ועידת ראש הממשלה לעסקים"
סיקור הקואליציה/האופוזיציה	"היזמה להקדמת הבחירות"
אלימות מתנחלים	"אזכרה לרב רענן בחברון"
סיקור אשת ראש הממשלה	"ניסיון לסחוט את אשת ראש הממשלה?!"

הקטעים המשודרים משני הערוצים הוקרנו בפני "השופטים" פעם אחת בלבד (זמן הקרנתם ארך כ - 40 דקות). לאחר הקרנת כל זוג פריטים הוצגו בפני השופטים שלושה משפטי חיווי על הפריטים, לסירוגין: שני משפטים תומכים בטענה המרכזית של הדו"ח ואחד מתנגד לה ואחר-כך שני משפטים שמתנגדים לטענה המרכזית של הדו"ח ומשפט אחד שתומך בה. וחוזר חלילה.

"השופטים" התבקשו לסמן לגבי כל משפט חיווי את אחת מחמש האפשרויות הבאות: מסכים בהחלט, מסכים, אין הבדל בין הערוצים, לא מסכים, לא מסכים בהחלט.

הניקוד ניתן כדלקמן:
לא מסכים בהחלט (עם משפט החיווי התומך בטענה של הדו"ח) = 1 נקודה.
לא מסכים (עם משפט החיווי התומך בטענה של הדו"ח) = 2 נקודות.
אין הבדל בין הערוצים=3 נקודות.
מסכים (עם משפט החיווי התומך בטענה של הדו"ח) = 4 נקודות.
מסכים בהחלט (עם משפט החיווי התומך בטענה של הדו"ח) = 5 נקודות.

בסך-הכל הוצגו בפני הסטודנטים 21 משפטי חיווי (3 משפטים X 7 זוגות של פריטי שידור).
הניקוד הכי גבוה שאפשר לתת היה 105 נקודות (5 נקודות X 21 משפטים).
הניקוד הכי נמוך שאפשר לתת היה 21 נקודות (1 נקודה X 21 משפטים).

אלה משפטי החיווי שהוצגו בפני "השופטים":

קטע מס' 1 - ביקור ראש הממשלה בחברון (25.8.98):
א. הכתבה בערוץ 1 מציגה את המתנחלים כאלימים פחות בהשוואה לכתבה בערוץ 2
ב. ראש הממשלה מצטייר בכתבה בערוץ 1 כמנהיג שקול ואחראי יותר מאשר בערוץ 2
ג. הכתבה בערוץ 1 מציגה את המתנחלים כאלימים יותר מאשר הכתבה בערוץ 2

קטע מס' 2 - ראש הממשלה תוקף את שחק/ שחק נפגש עם ברק (27.8.98):
א. הכתבה בערוץ 1 מסבירה את התקרית בין ראש הממשלה ושחק טוב יותר מאשר הכתבה בערוץ 2
ב. הכתבה בערוץ 1 מתמקדת בספור העתונאי/הציבורי העיקרי, יותר מאשר הכתבה בערוץ 2.
ג. הכתבה בערוץ 1 מתמקדת בספור העתונאי/הציבורי העיקרי, פחות מאשר הכתבה בערוץ 2

קטע מס' 3 - אזכרה לרב רענן בחברון (27.8.98):
א. הכתבה בערוץ 1 מציגה את המתנחלים כאלימים פחות מאשר הכתבה בערוץ 2.
ב. הכתבה בערוץ 1 נותנת אפשרות לברוך מרזל להציג את עמדותיו יותר מאשר הכתבה בערוץ 2.
ג. הכתבה בערוץ 1 מציגה את גילויי האלימות כלפי העיתונאים הפלסטינים יותר מאשר הכתבה בערוץ 2

קטע מס' 4 - ועידת ראש הממשלה לעסקים (14.10.98):
א. הכתבה בערוץ 1 מציגה את הועידה ככישלון של הממשלה יותר מאשר הכתבה בערוץ 2.
ב. הכתבה בערוץ 1 מציגה את מצב הכלכלה של ישראל באור שלילי יותר מאשר הכתבה בערוץ 2.
ג. הכתבה בערוץ 1 מציגה את הועידה כהצלחה של הממשלה יותר מאשר הכתבה בערוץ 2

קטע מס' 5 - עדכון שכר הבכירים במשק (20.10.98):
א. הכתבה בערוץ 1 מדגישה פחות את אי מימוש הבטחת ראש הממשלה לוותר על העלאה בשכרו בהשוואה לכתבה בערוץ 2.
ב. הכתבה בערוץ 1 אינה דורשת את תגובת מנכ"ל משרד ראש הממשלה לאי מימוש הבטחת רוה"מ לעומת הכתבה בערוץ 2 שדורשת ממנו תגובה.
ג. הכתבה בערוץ 1 מאזכרת ועוסקת בהבטחת ראש הממשלה לוותר על העלאה בשכרו שלא מומשה יותר מאשר הכתבה בערוץ 2

קטע מס' 6 - ניסיון לסחוט את אשת ראש הממשלה (2.9.978):
א. הכתבה בערוץ 1 לא מציגה את אשת ראש הממשלה כקורבן לעומת הכתבה בערוץ 2 שמציגה אותה כקורבן
ב. הכתבה בערוץ 1 תורמת לתדמיתה של אשת ראש הממשלה פחות מאשר הכתבה בערוץ 2
ג. הכתבה בערוץ 1 תורמת לתדמיתה של אשת ראש הממשלה יותר מאשר הכתבה בערוץ 2

קטע מס' 7 - היזמה להקדמת הבחירות (2.9.98):
א. הכתבה בערוץ 1 מייצגת את טענות הליכוד יותר מאשר הכתבה בערוץ 2
ב. הכתבה בערוץ 1 נותנת ביטוי לדברי ראש הממשלה והשר שרון יותר מאשר הכתבה בערוץ 2
ג. הכתבה בערוץ 1 מייצגת את עמדות האופוזיציה יותר מאשר הכתבה בערוץ 2.

ממצאי "השופטים":

ניתוח תשובות השופטים על פי סולם ליקרט מעלה כי 100% מהשופטים, חיוו דעה, במידה זו או אחרת, שתמכה בנכונות הטענה המרכזית של דו"ח זה, לפיה ערוץ 1 מייחצ"ן את ראש הממשלה, את השלטון ואת המתנחלים יותר מאשר ערוץ 2 ואילו ערוץ 2 מבקר את ראש הממשלה, את השלטון ואת המתנחלים, יותר מאשר ערוץ 1.*

בקבוצה א' (75 שופטים) מנה הרבעון העליון 16 שופטים והרבעון התחתון מנה 16 שופטים. בקבוצה ב' (18 שופטים) מנה הרבעון העליון 4 שופטים והרבעון התחתון מנה 4 שופטים. החציון, הערך המרכזי הזמני המייצג את כל הסדרה נמצא גבוה: 82 בקבוצה א' ו- 88 בקבוצה ב'.
כל 21 המשפטים שהוצגו לפני השופטים הוכחו כבעלי כושר אבחנה (כל משפט הבחין היטב בין ציוני רבעון עליון ורבעון תחתון) ולכן הציון הזמני שנמצא הוא גם הציון הסופי (ר' פירוט הדוגמאות בנספח עמ').

* אם אנחנו לוקחים בחשבון שבחירה באופציה "אין הבדל בין הערוצים" העניקה 3 נקודות הרי ניקוד מצטבר שגבוה מ- 63 (3 נקודות X 21 משפטים) יכול להיחשב כתמיכה כללית בטענה המרכזית של הדו"ח ואילו ניקוד מצטבר שנמוך מ- 63 יכול להיחשב כהתנגדות לטענה המרכזית של הדו"ח. הניקוד המצטבר של הסדרה הנמוך ביותר שנמצא בשתי הקבוצות היה 70. הניקוד הגבוה ביותר היה 98.

מסקנות והמלצות

דו״ח ***קשב,*** שבדק והישווה את הסיקור החדשותי במהדורות המרכזיות של שני ערוצי הטלוויזיה מצביע על פגמים מובהקים בדרך הסיקור של ערוץ 1 את הנושאים המרכזיים העומדים על סדר היום הציבורי בישראל. הממצאים מצביעים על העדפה של השלטון, של הקואליציה ושל ראש הממשלה, ואף של אשת ראש הממשלה בסיקור החדשותי של הערוץ הראשון בהשוואה לסיקור החדשותי של ערוץ 2.

ממצאי **קשב** קיבלו חיזוק במבחן שופטים, על-פי סולם ליקרט, בהשתתפות שתי קבוצות שמנו יחד 93 סטודנטים מהמחלקה לקומוניקציה של האוניברסיטה העברית. במבחן תמכו 100% מהשופטים, במידה זו או אחרת, בנכונות הטענה המרכזית של דו״ח זה, לפיה ערוץ 1 מייחצ״ן את ראש הממשלה, את השלטון ואת המתנחלים יותר מאשר ערוץ 2 ואילו ערוץ 2 מבקר את ראש הממשלה, את השלטון ואת המתנחלים, יותר מאשר ערוץ 1. שתי הקבוצות תמכו בטענה המרכזית של הדו״ח, תוך מתן ערך מרכזי גבוה בחציון (82 ע״י קבוצת ״שופטים״ א׳ ו- 88 ע״י קבוצת ״שופטים ב׳).

ממצאי דו״ח **קשב** מציגים שימוש בדפוסים עיתונאיים פסולים כמו, טשטוש ועמעום של מחדלי השלטון וראשיו (מתן מפלט), הימנעות מביקורת כלפי השלטון והימנעות מסיקור ביקורתי של הפרות חוק שיטתיות של אזרחים ישראלים בשטחים.

ההבדלים שנמצאו בסיקור של שני הערוצים את השלטון התבטא, בין השאר בכמות הסיקור של ראש הממשלה ובהתייחסות כלפיו. במהדורות מבט בערוץ 1 התקיימו בתקופת הבדיקה שבעה ראיונות עם ראש הממשלה בהשוואה לראיון אחד, שהתקיים איתו באותה תקופה בחדשות ערוץ 2 (סה״כ 158 שניות בערוץ 2 לעומת 557 שניות בערוץ 1).

ריבוי של ראיונות עם ראש הממשלה כדפוס וכשיטה עשוי להצביע על מגמה דוברת/מייחצ״נת של השלטון ועלול להפחית את אמינותו של הערוץ המשדר. כאשר לראש הממשלה יש גישה ישירה למסך הציבורי הוא עלול לנצלו על מנת לקדם את האינטרסים הפרטיקולרים שלו ושל השלטון.

ראש הממשלה בנימין נתניהו סוקר בחדשות ערוץ 1 יותר מאשר בחדשות ערוץ 2 (44 פריטי סיקור לעומת 32). לעומת זאת, סיקר ערוץ 2 את ראש האופוזיציה אהוד ברק יותר מאשר ערוץ 1 (12 פריטי סיקור לעומת 7). הסיקור של ערוץ 1 את המערכת הפוליטית הפנימית בישראל היה אינטנסיבי יותר מאשר הסיקור של ערוץ 2. ערוץ 1 הקדיש לקואליציה ולאופוזיציה 32 פריטי סיקור, ואילו ערוץ 2 הקדיש להם 26 פריטים בלבד.

ערוץ 2 הפעיל בתקופת הבדיקה כלים עיתונאים תחקיריים בסיקור השלטון ודיווח בצורה מפורטת מחדלים וכישלונות של השלטון והעומדים בראשו. בתקופת הבדיקה עקב ערוץ 2 אחר הבטחות והתחייבויות פומביות שנתן ראש הממשלה לציבור ובדק את התממשותן. דפוס בדיקה כזה, לא נמצא בסיקור החדשותי של ערוץ 1.

פגמים נמצאו גם בסיקור של ערוץ 1 את השטחים והמתנחלים. ערוץ 1 העדיף באופן שיטתי לסקר את אירועי החדשות בחברון מנקודת המבט של המתנחלים או תוך מתן דגש לעמדתם. הדיווח של ערוץ 1 מחברון התעלם, כמעט לחלוטין, מהעוצר הממושך שהוטל על חלקה הפלסטיני של העיר. ערוץ 1 נמנע מלסקר תופעות של אלימות מתנחלים כלפי אנשי כוחות הביטחון באזורים אחרים בשטחים ולא עסק כלל בהשתלטות פיראטית של מתנחלים על קרקעות בשטחים - שתי תופעות, שהתרחשו בהיקף גדול בתקופת הבדיקה וסוקרו בהרחבה בעיתונות הכתובה ובחדשות של ערוץ 2.

בבחירת נושאי הסיקור ואופן הטיפול בהם מנע ערוץ 1 מידע חיוני מהציבור על הנעשה בשטחים. הכללים המקצועיים הבסיסיים, כמו, החובה לשמור על אובייקטיביות וניטרליות בסיקור, איזון, הפעלת ״עיתונאות חוקרת״ ודיווח אמין לא נשמרו תמיד. במקרים אחדים, שצוינו בדו״ח, אף שימש ערוץ 1 כלוח מודעות של קבוצות פוליטיות בשטחים ועסק בדיווח ספקולטיבי.

ההליך הדמוקרטי מחייב את התקשורת לנקוט בעמדה ביקורתית כלפי השלטון (כל שלטון) וכלפי פעולותיו, כשיש הצדקה עניינית לכך. עמדה ביקורתית, ספקנית, ששואלת שאלות ואיננה מקבלת מראש את הדברים כמות שהם, מחזקת את היסוד הדמוקרטי של החברה. ביקורת, חשיפת ליקויים, כישלונות ושחיתות של השלטון הן בין המשימות העיקריות של התקשורת בחברות הדמוקרטיות. אפשר אף לומר כי עליה להיות "תקשורת עויינת" במובן החיובי של המילה, כלומר - ביקורתית. כמובן, שדברי ביקורת וגינוי על כשלונות ומחדלים אינם עומדים בסתירה לסיקור הוגן של הצלחות והשגים של השלטון, כשישנם כאלה. שידור ציבורי אמין, עצמאי, חוקר, ובלתי תלוי בממשלה היא כלי חיוני של הדמוקרטיה. התערבות בתכני השידור, איומים והפחדות, והסרה של תכניות חדשות ואקטואליה עשויים להעיד על מגמה לצמצם את כמות הסיקור החדשותי והפוליטי ולפגוע באיכותו כדי לאפשר חופש פעולה רב יותר לשלטון.

בחודש אפריל 1999, עומדת לפוג תקופת הכהונה של מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו אז תמנה הממשלה חברים חדשים למועצה. קיים חשש כי מינוי של עסקנים פוליטיים תפגע גם בעצמאותו של ערוץ 2. העובדה כי חברי מועצת הרשות השניה הם גם דירקטורים בחברת החדשות מעצימה את החששות מפגיעה בכמות ובאיכות של שידורי החדשות בערוץ השני.

האיומים הגוברים על חוסנו של השידור הציבורי בישראל והפגמים החמורים שמצא דו"ח זה באופן הסיקור החדשותי של ערוץ 1 מחייבים חשיבה חדשה וארגון מחדש של השידור הציבורי בישראל. לפיכך ממליץ **קשב** כדלקמן:

1. האינטרס הציבורי מחייב קיום של שידור ציבורי חזק ועצמאי בישראל. יש לאמץ וליישם את המלצות דו"ח צוקרמן, שעיקרן, הפסקת השימוש במפתחות פוליטיים למינויים של מנכ"ל הרשות ושל חברי המליאה והועד המנהל, ביזור האחריות לשידורים ועיגון בחוק של עצמאות השידור הציבורי מול הממשלה.

2. למנוע מינויים של אישים פוליטיים למועצת הרשות השניה לטלוויזיה ולרדיו, אשר עלולים לפגוע בעצמאותה של הרשות, ולעגן זאת בחוק.

3. חבר במליאת רשות השידור או במועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, או כל ממונה בכיר אחר, שישמיע איומים כלפי עובדים ברשות על בסיס טיעונים בלתי ענייניים - פוליטיים או גזעניים, לא יוכל להמשיך ולכהן בתפקידו.

4. לקיים ברשות השידור קורסים מקצועיים תקופתיים לכתבי ועורכי מבט לשם רענון כללי האתיקה והכללים המקצועיים, שיעמיקו ויחזקו את מחויבותם של העובדים לכללים אלה.